

Kur'an Perspektifinden Şeytanın Oyunları: Psikolojik Mekanizmalar ve Pratik Korunma Yolları

Özet

Bu metnin amacı, Kur'an'da şeytan hakkında verilen temel ilkeleri esas alarak “şeytanın oyunlarını” sistematik bir şekilde ortaya koymak, bu tuzakların insan psikolojisi ve günlük hayatla ilişkisini açıklamak ve her bir oyun için uygulanabilir, somut korunma yollarını özetlemektir. Çalışma, klasik teolojik tasvirleri, modern psikolojik kavramlarla ve pratik davranış önerileriyle birleştirerek, okuyucuya hem teorik hem de gündelik yaşamda kullanılabilir bir “manevi farkındalık rehberi” sunmayı hedefler.

İçindekiler

1 Giriş	3
2 Kur'an Perspektifinden Şeytanın Konumu	3
3 Şeytanın Oyunları: Sistematik Bir Bakış	4
3.1 Oyun 1: Adım Adım Kaydırma (Küçük Adımlarla Büyük Günaha)	4
3.2 Oyun 2: Günahı Süslemek ve Normalleştirmek	5
3.3 Oyun 3: Vesvese ile İmanı, İbadeti ve Niyeti Bulandırmak	6
3.4 Oyun 4: Erteleme ve Uyuşturma (“Sonra Yaparsın” Oyunu)	6
3.5 Oyun 5: Korku ve Fakirlik Tehdidi	7
3.6 Oyun 6: Umutsuzluk veya Aşırı Güven ile İmanı Dengesizleştirmek	8
3.7 Oyun 7: Öfke ve Acele ile Patlatmak	9
3.8 Oyun 8: Şehvet ve Hayasızlıkla Vurmak	9
3.9 Oyun 9: İnsanları Birbirine Düşürmek: Gıybet, Zan, Kıskançlık, Kıyas	10
3.10 Oyun 10: Boş İşlerle Oyalamak ve Zamanı Çalmak	11
4 Genel Özet Tablosu: Oyunlar ve Ana Panzehirler	12
5 Genel Korunma İlkeleri: Bir “Anti-Şeytan Protokolü” Taslağı	13
5.1 1. Şeytanı Ciddiye Almak	13
5.2 2. Sürekli Zikir ve İstiâze	14

5.3	3. İlim ve Tefekkür	14
5.4	4. Salih Çevre ve Sağlıklı İlişkiler	14
5.5	5. Tevbe ve Yenilenme	14

1 Giriş

Kur'an, şeytanı insan için *apaçık bir düşman* olarak tanımlar ve müminlere “onu düşman edinmelerini” emreder. Bu ifade, şeytanın sadece soyut bir figür değil, insanın hayatı boyunca aktif şekilde çalışan bir düşman olduğunu gösterir. Buna karşılık insan, kendi nefesine, zaaflarına ve çevresel etkilere açık bir varlıktır.

Bu çalışma, özellikle şu üç eksenli bir araya getirmeyi amaçlar:

1. Kur'an ve sünnette işaret edilen başlıca şeytanî oyunlar
2. Bu oyunların psikolojik ve davranışsal mekanizmaları
3. Her oyun için somut, uygulanabilir korunma pratikleri

Böylece ortaya, hem teorik bir çerçeve hem de günlük hayatta kullanılabilecek bir “korunma protokolü” çıkarılmış olacaktır. Bir sonraki çalışmada nefse dair boyut, yani “nefisle mücadele” başlığı ayrı ve detaylı olarak ele alınacaktır.

2 Kur'an Perspektifinden Şeytanın Konumu

Kur'an'da şeytan:

- **Apaçık düşman** (*aduvvun mubîn*)
- **Kovulmuş, lanetlenmiş** (*racîm, laîn*)
- **Vesvese verici, sinsî** (*el-vesvâs el-hannâs*)
- **Saptırıcı, azdırıcı** (*mudill, muğviyy*)

gibi nitelemelerle geçer.

Şeytanın insan üzerindeki en önemli sınırlaması ise şudur:

- Zorlama gücü yoktur; *davet eder, süsler, kandırmaya çalışır*.
- İnsanın özgür iradesi, her durumda korunmuştur.

Bu yüzden Kur'an'da kıyamet sahnelerinden birinde, şeytan şöyle itirafta bulunur (meal olarak): “Benim size karşı zorlayıcı bir gücüm yoktu; ben sadece çağırdım, siz de icabet ettiniz.” Bu hüküm, bu metnin temel omurgasını oluşturur: *Şeytanın gücü, insanın gafleti ve zaafı ile birleştiğinde etkilidir*.

3 Şeytanın Oyunları: Sistematik Bir Bakış

Bu bölümde, Kur’ânî işaretler ve insan psikolojisi birlikte ele alınarak başlıca şeytanî oyunlar on ana başlık altında toplanmıştır. Her başlık için şu alt yapı kullanılır:

- **Oyun/Tuzak:** Stratejinin özeti
- **Psikoloji ve Günlük Hayat:** Nasıl çalıştığı, hangi mekanizmaları kullandığı
- **Korunma Yolları ve Pratik Adımlar:** Somut uygulama önerileri

3.1 Oyun 1: Adım Adım Kaydırma (Küçük Adımlarla Büyük Günaha)

Oyun

Şeytan çoğunlukla insanı doğrudan büyük günaha çağırmaz. Bunun yerine, önce zararsız görünen, gri alanlara benzeyen küçük adımlar attırır. Bu küçük adımlar alışkanlığa dönüştüğünde, insan kendini çok daha ağır günahların içinde bulur.

Psikoloji ve Günlük Hayat

Bu oyun, psikolojideki *alışkanlık döngüsü* ve *kademeli duyarsızlaşma* ile yakından ilişkilidir:

- Beyin, küçük ödüllere (haz, rahatlama, kaçış) alışır ve aynı etkiyi elde etmek için daha güçlü uyaranlara yönelir.
- “Sadece bir kere dene, bir şey olmaz” cümlesi, çoğu zaman ilk eşiktir.
- Günah veya yanlış davranış, tekrarlandıkça normalleşir; vicdan eşikleri yavaş yavaş aşağı iner.

Günlük hayattan örnekler:

- Sosyal medyada masum içerikten başlayıp yavaş yavaş harama kayan içeriklere bağımlı hale gelmek.
- “Bu sefer faize bulaşsam ne olur” derken borç döngüsüne ve haram finans düzenine saplanmak.
- Yalanı “bu durum zorunlu” diye meşrulaştırarak, dürüstlük çizgisini adım adım kaydırmak.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Kırmızı çizgileri önceden belirlemek:** Hangi alanlarda “asla” demek istediğini yazılı olarak bile belirlemek; bu sınırları duâlarında da dile getirmek.
- **Küçük adımı ciddiye almak:** “Bu adım, bir sonraki adımın kapısı olabilir mi?” sorusunu refleks haline getirmek.
- **İstiâze (Allah’a sığınma):** Kalpte çekişme anında bilinçli şekilde:

“Eûzü billâhi mine’ş-şeytânirracîm”

demek ve bu cümleyi sadece dilde değil, irade beyanı olarak fark ederek söylemek.

3.2 Oyun 2: Günahı Süslemek ve Normalleştirmek

Oyun

Şeytanın en sık kullanılan stratejilerinden biri, çirkin olanı güzel, haramı normal, isyanı özgürlük gibi göstermektir. Böylece insan, objektif olarak yanlış olan bir davranışı, kendi içinde meşrulaştırır.

Psikoloji ve Günlük Hayat

Bu oyun, *rasyonalizasyon* ve *norm oluşturma* süreçleriyle çalışır:

- İnsan, davranışını haklı gösterecek gerekçeler üretir: “Herkes yapıyor, ben de yaparsam ne olacak?”
- Kültür, medya ve çevre etkisiyle yeni “normal”ler oluşur; haram veya çirkin olan şey, garipsenmemeye başlar.

Örnekler:

- Faizi “modern ekonominin gereği” diye süslemek.
- Zinanın yollarını “modern ilişki kültürü” etiketiyle meşrulaştırmak.
- Gıybete “dertleşiyoruz / analiz yapıyoruz” kılıfı takmak.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Kriteri toplumdan değil vahiyden almak:** Bir davranışı değerlendirirken, “*Kur’an ve sünnete göre bu nereye düşüyor?*” sorusunu merkeze almak.
- **İlimle silahlanmak:** Özellikle haram-helal sınırlarında temel fıkıh bilgisi edinmek; böylece süslenmiş söylemlerin arkasını görebilmek.

- **Salih çevre oluşturmak:** Değerleri hafife alan değil, seni Allah’a yaklaştıran arkadaşlıkları bilinçli olarak seçmek.

3.3 Oyun 3: Vesvese ile İmanı, İbadeti ve Niyeti Bulandırmak

Oyun

Şeytan, vesvese vererek imanı, ibadeti ve niyetleri karıştırır. Bu vesvese, bazen imanî sorular, bazen ibadetlerin geçerliliği, bazen de kişinin kendi değerini sorgulayan fısıltılar şeklinde ortaya çıkar.

Psikoloji ve Günlük Hayat

Bu oyun, *anksiyete döngüsü* ve *obsesif düşünce* mekanizmalarıyla örtüşür:

- Sürekli “Oldu mu olmadı mı?” sorusuyla abdest ve namazı işkence haline getirmek.
- “Allah beni kabul etmez” düşüncesiyle ibadetten kaçmak.
- “Ya gerçekten Allah yoksa?” gibi sakinleştirici cevap yerine sürekli huzursuzluk üreten sorgulamalar.

Korunma Yolları ve Pratık Adımlar

- **İstiâze + devam:** Vesvese geldiğinde Allah’a sığınmak, ancak vesvese uğruna ameli bozup baştan almamak. Psikolojik olarak vesveseye “cevap vermemek” onu zayıflatır.
- **İlimle rahatlamak:** Abdest ve namazın geçerliliği gibi konularda temel hükümleri öğrenmek; vesveseye kapılanların, hükmen çoğunlukla mazur sayıldığını bilmek.
- **Dua ve kalp eğitimi:** Sık sık “Rabbim, kalbimi hak üzere sabit kıl” diye dua etmek; kalbin sürekli değişebilen bir organ olduğunu fark etmek.

3.4 Oyun 4: Erteleme ve Uyuşturma (“Sonra Yaparsın” Oyunu)

Oyun

Şeytan, insanı mutlaka harama düşürmek zorunda değildir. Bazen sadece hayrı ve iyiliği erteletmesi bile yeterlidir. Bu yüzden, “şimdi değil, sonra” cümlesi, çok etkili bir tuzaktır.

Psikoloji ve Günlük Hayat

Bu oyun, *erteleme (prokrastinasyon)* ve *suçluluk döngüsü* üzerinden işler:

- “Biraz dinlen, sonra daha iyi başlarsın” düşüncesiyle sürekli başlangıcı ertelemek.

- Ertelemenin ürettiği suçluluk duygusuyla, daha da kaçmak.
- Uzun vadeli hedef (ahiret) sisli, kısa vadeli haz ise çok parlak görünür.

Örnekler:

- Tevbe etmeyi “Ramazan’a bırakmak”.
- Kur’an okumaya başlamak için “daha uygun bir dönem” beklemek.
- Borç ödemeyi, helalleşmeyi ve kul hakkını sürekli ertelemek.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Küçük ama hemen başlamak:** 1 sayfa Kur’an, 2 rekât nafle, 5 dakika zikir gibi minik başlangıçlar yapmak; böylece beyne “ben başlayan biriyim” mesajını vermek.
- **“Şu an ilk fırsat” prensibi:** Bir hayır veya tevbe fikri geldiğinde, *en azından* ilk 2–3 dakikayı hemen yapmak.
- **Ölümü ve hesabı hatırlamak:** Hayatın sınırlı olduğunu, fırsatların tekrar etmeye-bileceğini tefekkür etmek.

3.5 Oyun 5: Korku ve Fakirlik Tehdidi

Oyun

Kur’an’da, şeytanın insanı fakirlikle korkuttuğu ve çirkinliği emrettiği bildirilir. İnsan, rızık korkusuyla harama meylettirilmeye çalışılır.

Psikoloji ve Günlük Hayat

Bu oyun, *kıtlık zihniyeti* ve *güvensizlik* üzerinden işler:

- “Verirsen aç kalırsın” korkusu.
- Helal kazançta geri kalma paniği, haram yollarda ise “fırsat kaçırma” duygusu.

Örnekler:

- Zekât ve sadakayı “zaten zor geçiniyorum” gerekçesiyle tamamen bırakmak.
- İş yerinde haksızlığı “yoksa işimi kaybederim” diye meşru görmek.
- Helal-lokma hassasiyetini kaybedip, “düzen böyle” diyerek her türlü kazancı normalleştirerek.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Rızkın kaynağına iman:** Rızkı verenin *Allah* olduğunu, sebeplerin sadece araç olduğunu sıkça tefekkür etmek.
- **Cömertlik pratiği:** Az da olsa düzenli sadaka vermek, fakirlik korkusunu kırar.
- **Tevekkül–tedbir dengesi:** Üzerine düşeni yapmak, planlamak, ancak sonucu Allah’a bırakmak.

3.6 Oyun 6: Umutsuzluk veya Aşırı Güven ile İmanı Dengesizleştirmek

Oyun

Şeytan, insanı iki aşırı uçtan vurur:

1. **Umutsuzluk:** “Sen bittin, Allah seni affetmez.”
2. **Aşırı güven:** “Sen zaten iyisin, ne yapsan affolursun.”

İkisi de dengeli tevbe ve sorumluluk duygusunu bozar.

Psikoloji ve Günlük Hayat

- Umutsuzluk, değersizlik hissi ve Allah’tan uzaklaşma üretir.
- Aşırı güven ise günahı hafife alma, sorumluluk almama şeklinde ortaya çıkar.

Örnekler:

- “Benim geçmişim çok kötü, benlik bir şey kalmadı” diyerek iyice bırakmak.
- “Kalbim temiz, arada namaz da kılıyorum” diyerek haramları normalleştirmek.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Kur’ânî dengeyi hatırlamak:** Hem Allah’ın rahmetine umut bağlamak, hem de azabını ciddiye almak.
- **Tevbe rutinini kurmak:** Her gün birkaç dakikalık samimi tevbe vakti ayırmak.
- **Dengeli öz-eleştiri:** Hatalarını görmek ama “ben değersizim” değil; “hatalıyım ama Rabbimin kapısı açık” bakışını yerleştirmek.

3.7 Oyun 7: Öfke ve Acele ile Patlatmak

Oyun

Şeytan, özellikle öfke anını kullanır. Öfke, insanın aklını gölgelediği için, en ağır sözler ve en ağır hatalar çoğu zaman anlık öfke patlamalarında gerçekleşir.

Psikoloji ve Günlük Hayat

- Öfke, “savaş-kaç” modunu tetikler; mantıklı düşünme zayıflar.
- Bu anda ağızdan çıkan sözler ve yapılan eylemler, çoğunlukla geri alınamaz izler bırakır.

Örnekler:

- Aile içinde, bir cümleyle kalıcı kırgınlıklar oluşturmak.
- Trafikte veya sosyal medyada hakaret ve aşırı tepkiler.
- Öfke anında harama yönelerek (alkol, uygunsuz içerik, fiziksel zarar vb.) kendini veya başkasını incitmek.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Anında istiâze:** Öfke yükseldiğinde hemen, “Eûzü billâhi mine’ş-şeytânırracîm” deyip durmak.
- **Konum değiştirmek:** Ayakta ise oturmak, oturuyorsa uzanmak; ortamı terk etmek.
- **Abdest almak:** Sakinleşmek için hem fizyolojik hem manevî etkisi olan bir uygulama.
- **Konuşmayı ertelemek:** “Şu an çok gerginim, sonra konuşalım” cümlesini refleks hale getirmek.

3.8 Oyun 8: Şehvet ve Hayasızlıkla Vurmak

Oyun

İblis, insanı şehvet üzerinden aldatmaya çalışır; çıplaklık ve hayasızlık, hem Kur’ânî kıssalarda hem de modern hayatta temel bir saldırı alanıdır.

Psikoloji ve Günlük Hayat

- Şehvet, beyin ödül merkezini güçlü şekilde tetikler; dopamin patlamaları anlık yüksek haz verir.
- Bakıştan başlayan süreç, davranışa kadar uzanabilir.

Örnekler:

- İnternette harama götüren siteler ve içerikler.
- Flört kültürüyle mahremiyet sınırlarının adım adım silinmesi.
- Reklam, dizi ve film kültürüyle haya duygusunun körelmesi.

Korunma Yolları ve Pratık Adımlar

- **Bakışı korumak:** Gözleri haramdan sakınma emrini ciddiye almak; ilk bakışın arkasından ikinci bakışı bilinçli olarak engellemek.
- **Ortamı düzenlemek:** Filtreler, uygulama kısıtlamaları, yalnız kalınan saatleri düzenlemek gibi pratik tedbirler almak.
- **Helal alternatifi güçlendirmek:** Evliliği ciddiye almak; evlilikte de duygusal ve fiziksel ilişkiyi güzelleştirmek için çaba göstermek.
- **Dua:** Zina ve hayasızlıktan korunma niyetiyle yapılan samimi duaları hayatın rutini haline getirmek.

3.9 Oyun 9: İnsanları Birbirine Düşürmek: Gıybet, Zan, Kıskançlık, Kıyas

Oyun

Şeytan, insanlar arasına şüphe, kötü zan, kıskançlık ve düşmanlık tohumları ekerek toplumu içten çürütmeye çalışır.

Psikoloji ve Günlük Hayat

- Negatif varsayımları besler: “Kesin senden hoşlanmıyor”, “Kesin arkandan konuştu.”
- Gıybete, “dertleşme” veya “analiz” etiketi takılır.
- Sosyal kıyas, kişinin kendi nimetlerini görmemesine yol açar.

Örnekler:

- Aile içi miras, işte terfi gibi konularda kıskançlıklar.
- Sosyal medyada başkalarının hayatını izleyip içten içe yanmak.
- Din adına tartışırken bile kibir ve üstünlük duygusuyla başkasını kırmak.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Hüsn-ü zanı bilinçli seçmek:** Elinde kesin delil yoksa, kalben olumlu yorumu tercih etmeye niyet etmek.
- **Gıybet orucu:** Belirli bir süre (örneğin bir hafta) boyunca kimsenin arkasından konuşmama kararı almak.
- **Şükür pratiği:** Her gün sahip olunan nimetleri yazmak veya düşünmek; kıyas yerine şükür beslemek.
- **Arayı düzeltme cesareti:** Yanlış anlaşıldığını düşündüğün kişilerle, doğrudan ama sakın bir iletişim kurmak.

3.10 Oyun 10: Boş İşlerle Oyalamak ve Zamanı Çalmak

Oyun

Şeytanın en tehlikeli oyunlarından biri de insanı doğrudan harama sürüklemese bile, ömrünü boş ve anlamsız meşguliyetlerle tüketmektir. Zikirden, ilimden, faydalı üretimden uzaklaştırarak hayatı içi boş bir tüketime dönüştürür.

Psikoloji ve Günlük Hayat

- Kısa vadeli, düşük yoğunluklu hazlar (sürekli video, oyun, sosyal medya) birikir ve saatler kaybolur.
- Gün sonunda “Hiçbir şey yapmadım” hissi oluşur; bu da suçluluk ve kaçış döngüsüne dönüşür.

Örnekler:

- Sonsuz timeline kaydırmak.
- Sürekli tüketmek, çok az üretmek.
- “Biraz kafamı dağıtayım” bahanesiyle saatlerce oyalanmak.

Korunma Yolları ve Pratik Adımlar

- **Zaman bütçesi oluşturmak:** Günlük ve haftalık zaman planı yapmak; işe, aileye, ibadete ve ilme ayrılan zamanı kabaca belirlemek.
- **Küçük günlük hedefler:** “Bugün şu sûreyi okuyacağım”, “Şu kadar sayfa kitap”, “Şu projede küçük bir adım” gibi somut hedefler belirlemek.
- **Zikirle doldurmak:** Boş anları kısa zikir ve salavatlarla değerlendirmek; kalbi boş bırakmamaya çalışmak.

4 Genel Özet Tablosu: Oyunlar ve Ana Panzehirler

Aşağıdaki tablo, on temel oyunu, başlıca psikolojik mekanizmasını ve ana korunma ilkesini özetler. Detaylar önceki alt bölümlerde verilmiştir.

Oyun		Psikolojik Mekanizma	Ana Korunma İlkesi
Adım kaydırma	adım	Alışkanlık döngüsü, kademe- meli duyarsızlaşma	Kırmızı çizgileri belirlemek, küçük adımları ciddiye almak, istiâze
Günahı süslemek	süsle-	Rasyonalizasyon, yeni “nor- mal”ler oluşturma	Vahyi ölçü almak, ilimle silahlan- mak, salih çevre
Vesvese		Anksiyete döngüsü, obsesif düşünce	İstiâze + amele devam, temel dini bilgiyi öğrenmek, dua ile sükûnet
Erteleme		Prokrastinasyon, suçluluk- kaçış döngüsü	Küçük ama hemen başlamak, “şu an ilk fırsat” prensibi, ölümü tefekkür
Korku ve fakir- lik		Kıtlık zihniyeti, güvensizlik	Rızkın Allah’tan olduğuna iman, cömertlik pratiği, tevekkül
Umutsuzluk aşırı güven	/	Değersizlik hissi veya sorum- suz iyimserlik	Kur’ânî denge (umut + korku), tevbe rutini, dengeli öz-eleştiri
Öfke ve acele		Savaş-kaç modu, kontrol kaybı	İstiâze, konum değişimi, abdest, ko- nuşmayı ertelemek
Şehvet ve haya- sızlık		Ödül sistemi (dopamin), güçlü haz arayışı	Bakışı korumak, ortamı düzenle- mek, helali güçlendirmek, dua
Gıybet, kıskançlık, kıyas	kıs-	Negatif varsayım, sosyal kı- yas, haset	Hüsn-ü zan, gıybet orucu, şükür pratiği, doğrudan iletişim
Boş işlerle oya- lama		Düşük yoğunluklu hazlarla kaçış	Zaman bütçesi, küçük günlük hedef- ler, zikirle kalbi doldurmak

5 Genel Korunma İlkeleri: Bir “Anti-Şeytan Protokolü” Taslağı

Bireysel oyunların her birine özgü tedbirler olduğu gibi, tüm oyunlar için ortak sayılabilecek bazı temel prensipler de vardır. Bunlar, bir nevi genel “anti-şeytan protokolü” olarak görülebilir.

5.1 1. Şeytanı Ciddiye Almak

İlk adım, şeytanı soyut bir figür değil, hayata müdahil, stratejik bir düşman olarak fark etmektir. Onun varlığını küçümsemek, oyunlarını görmezden gelmek, insanı savunmasız bırakır.

5.2 2. Sürekli Zikir ve İstiâze

Dil ve kalp, Allah'ı anmakla canlı kalır:

- Kısa zikirler: “Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahu ekber”.
- İstiâze: “Eûzü billâhi mine’ş-şeytânirracîm”.
- Kur’ân’dan koruyucu ayetler ve sûreler (Fâtiha, Âyetü’l-Kürsî, Bakara’nın son ayetleri, Felâk, Nâs vb.).

5.3 3. İlim ve Tefekkür

İlim, hem yanlış düşünceleri düzeltir hem de vesveseye karşı sükûnet sağlar. Aynı zamanda insan kendi zaafılarını tanıdıkça, hangi oyuna daha açık olduğunu fark edebilir.

5.4 4. Salih Çevre ve Sağlıklı İlişkiler

Arkadaş ve çevre seçimi, oyunların etkisini ciddi biçimde artırabilir veya azaltabilir. Allah'ı hatırlatan, kalbi yumuşatan, insanı iyiliğe teşvik eden arkadaşlıklar, hem psikolojik destek hem de manevi koruma sağlar.

5.5 5. Tevbe ve Yenilenme

İnsan düşer; önemli olan orada kalmamaktır. Tevbe, hem günahın izini siler, hem de şeytanın en büyük hedeflerinden biri olan umutsuzluğu boşa çıkarır. Her düşüşü, yeni bir başlangıca dönüştürmek, müminin en güçlü silahlarından biridir.

Sonuç olarak, şeytanın oyunlarını tanımak, insanın hem manevi hem de psikolojik savunma sistemini güçlendirir. Bu metin, bir “ilk taslak” niteliğinde olup, nefisle mücadele boyutunun eklenmesiyle daha bütüncül bir manevi eğitim rehberine dönüştürülebilir.